

УДК 378.37.159.9

Кравчинська Тетяна Сергіївна

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри філософії і освіти дорослих
ЦППО ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
НАПН України

Kravchinska Tetiana Serhijvna,

Candidate of Pedagogical Sciences
Senior Teacher
State Higher Educational Institution
University of Educational Management
National Academy of Educational Sciences of Ukraine
tatyana.krav@ukr.net

**ПСИХОДІАГНОСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО
РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ РАЙОННИХ (МІСЬКИХ)
МЕТОДИЧНИХ КАБІНЕТІВ (ЦЕНТРІВ)**

У статті розкрито методична база психодіагностичного дослідження показників професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів). Під час проведеного дослідження було обґрунтовано показники та рівні професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) у процесі професіогенезу відповідно до критеріїв їхнього професійного розвитку – когнітивного, праксеологічного, мотиваційного, які на наш погляд найповніше розкривають сутність професійного розвитку методичних працівників в умовах неперервної післядипломної освіти. Подано методичну базу дослідження, методики виміру яких повністю розкривають критерії та

показники професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) у вимірі сучасного суспільства.

Ключові слова: методичні працівники, професійний розвиток, психодіагностичні методики, післядипломна освіта.

Актуальність визначеної проблеми професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) обумовлюється швидкими процесами реформування освітньої галузі та реформою децентралізації, які потребують сучасні технології впровадження нового змісту освіти. У зв'язку з цим виникає необхідність у підготовці висококваліфікованих педагогічних працівників у процесі підвищення кваліфікації, які готові до впровадження сьогоднішніх реформ.

Важливим чинником ефективного впровадження Концепції «Нова українська школа» виступає високий рівень професійної компетентності методичних працівників, тому значним науковим та практичним питанням є психодіагностичні засади вивчення професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів).

Проблему професійного розвитку педагогів вивчали філософи, педагоги, психологи. У працях науковців Н. І. Клокар, В. І. Маслова, В. В. Олійника, В. І. Пуцова, В. В. Сидоренко, М. І. Скрипник, Т. М. Сорочан, та інших висвітлені проблеми післядипломної педагогічної освіти взагалі й теорії та практики навчання фахівців у системі підвищення кваліфікації зокрема [7; 8; 9]. Питання розвитку професійного шляху фахівців є предметом дослідження вчених В. Сластьоніна, Н. Кузьміної, В. Шадрикова, Е. Зеєра, Т. Кудрявцевої та інших, де професіоналізацію розглядають як процес становлення фахівця, як ступінь розвиненості його професійних якостей та відповідно і як один із векторів розвитку особистості.

Метою статті є пошук та визначення психодіагностичних методик вивчення професійного розвитку методичних працівників районних (міських)

методичних кабінетів (центрів), які найповніше розкривають критерії та показники їхнього професійного розвитку.

На першому етапі нашого дослідження було вивчено поняття «професіогенез», «професійний розвиток» та здійснено аналіз етапів професіогенезу методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) з урахуванням сформованості професійних установок на кожному з них [3; 5]. Адже на професійний розвиток методичних працівників сьогодні впливає безліч об'єктивних факторів (історичних, економічних, політичних тощо), відповідно, необхідно постійне оновлення науково-теоретичного надбання для формування обґрунтованих пропозицій щодо покращення впливу на професійний розвиток і становлення педагогів у системі неперервної післядипломної освіти.

Таким чином, професіогенез – це поступовий, планомірний, багатомірний, безперервний процес досягнення високого рівня професіоналізму, який забезпечує професійну ідентичність, що сприяє цілісності особистості та задоволенню потреб суспільного розвитку у триаді «особистість-діяльність-соціум» [3; 7; 11]. Професійний розвиток – це процес неперервного руху до найвищого професійно-особистісного рівня, який передбачає цілісне та результативне перетворення досвіду шляхом подолання суперечностей у професійно-діяльній та індивідуально-особистісній сферах, удосконалення педагогічної майстерності протягом усього життя, а вершиною цього, є досягнення найвищого рівня професіогенезу – педагогічної майстерності, акме професіоналізму [3; 7].

На другому етапі дослідження було визначено критерії, показники та рівні професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) [4; 5].

Узагальнення психолого-педагогічного досвіду дозволило визначити наступні критерії професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів): когнітивний, праксеологічний,

мотиваційний. Відповідно, зазначені критерії характеризуються наступними показниками:

– когнітивний критерій визначається за показниками: професійно-педагогічна компетентність, що передбачає комплексне поєднання ґрунтовних, систематичних знань, умінь, навичок, професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій; продуктивність професійно-педагогічної діяльності; інноваційність, що уможлиблює визначення рівня технологічної культури, якість упровадження в систему роботи інноваційних підходів, технологій, методів, прийомів та ін.;

– праксеологічний критерій визначається за показниками: сформованість професійного вміння, емоційна стійкість, самоконтроль, самостійність, товариськість, усвідомленість, чутливість тощо;

– мотиваційний критерій визначається за показниками: мотиви, інтереси, ціннісні орієнтації, співвідношення внутрішньої та зовнішньої мотивації, потребі у саморозвитку, самооцінці досягнень, задоволеності своїми досягненнями [4].

Наступним етапом нашого дослідження є визначення психодіагностичних методик для вивчення професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів). При визначенні психодіагностичних методик для вивчення професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) будемо спиратися на розробки В. В. Сидоренко [7] та розробку колективу спільної лабораторії психології професіоналізму ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України та Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти під науковим керівництвом О. І. Бондарчук [1], а також методики, що вже існують та їх модифікації щодо вивчення професійного розвитку педагогічних працівників.

Отже, відповідні методики діагностики показників професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) зазначено в табл. 1.

Таблиця 1

**Методична база дослідження
показників професійного розвитку методичних працівників
районних (міських) методичних кабінетів (центрів)**

Критерії та показники професійного розвитку	Методики виміру
<p align="center">Когнітивний</p> <ul style="list-style-type: none"> ● професійно-педагогічна компетентність; ● продуктивність професійно-педагогічної діяльності; ● інноваційність 	<p>Методика на визначення рівня професійної компетентності педагога [7]; Методика виявлення рівня педагогічної майстерності [10]; Методика «Креативний потенціал» [1]</p>
<p align="center">Праксеологічний</p> <ul style="list-style-type: none"> ● емоційна стійкість; ● партнерська взаємодія та професійне спілкування; ● емпатія 	<p>Методика на визначення рівня емоційної стабільності і здатності до керування психічним самопочуттям [7]; Методика на виявлення стилю взаємодії у професійній діяльності [1]; Методика на визначення рівня емпатії [6]</p>
<p align="center">Мотиваційний</p> <ul style="list-style-type: none"> ● інтереси, цінності; ● співвідношення внутрішньої та зовнішньої мотивації; ● саморозвиток у професійній діяльності 	<p>Методика М. Рокича «Ціннісні орієнтації» [1]; Методика на визначення рівня мотивації професійно-педагогічної діяльності [2]; Методика «Здатність педагога до саморозвитку» [1]</p>

Здійснений аналіз наукової літератури дав змогу виокремити вищезазначені психодіагностичні методики, які на нашу думку, якнайповніше розкривають критерії та показники професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів). Тому, що показники – це конкретизація виділених критеріїв професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) за певними ознаками, що відбивають сучасні навички здійснення

професійно-педагогічної діяльності та її результативність [8]. Відповідно, критерії й показники визначено й схарактеризовано таким чином, що вони висвічують структурно-функціональні та змістові компоненти процесу професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) в системі післядипломної освіти. У свою чергу, зміст критеріїв та показників професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) показує динаміку особистості педагога як суб'єкта діяльності, ступінь оволодіння професійним змістом, засобами, методами вирішення сучасних професійних завдань [5].

А критеріями професійного розвитку методичних працівників районних методичних кабінетів є, у першу чергу, сформованість відповідних видів компетентностей, мотивація самовдосконалення, результативність виконання фахових завдань, а саме: когнітивний (характеризується науковими, методичними, психолого-педагогічними, мовленнєвими, інформаційними та інноваційними знаннями, необхідними для професійного розвитку методичних працівників районних методичних кабінетів); праксеологічний (що характеризується професійно необхідними вміннями та особистісними якостями методистів районних методичних кабінетів); мотиваційний (розкриває внутрішні та зовнішньо позитивні мотиви участі методичних працівників районних методичних кабінетів у професійній діяльності з постійним підвищенням та вдосконаленням свого професійного рівня) [4]. Розуміння закономірностей професійного розвитку є основою розвитку післядипломної педагогічної освіти, визначення змісту, методів для навчання педагогічних працівників не лише з урахуванням стажу, категорії, а й, з урахуванням наявного професіоналізму.

Таким чином, визначено методичну базу психодіагностичного дослідження показників професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) надало можливості виокремити методики виміру які повністю розкривають критерії та

показники професійного розвитку методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) у вимірі сучасного суспільства. Подальшим у нашому дослідженні буде проведення діагностування методичних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) та формування висновків дослідження.

Використана література:

1. Бондарчук О. І. Комплекс психодіагностичних методик дослідження професіоналізму педагогічних працівників / Автори-укладачі: О. І. Бондарчук, Т. М. Гавлітіна, Л. М. Смольська, В. М. Вронська. – Київ-Рівне, 2017. – 24 с.

2. Бордовская Н. В. Педагогика. Учебник для вузов / Н. В. Бордовская, А. А. Реан – СПб : Издательство «Питер», 2000. 304 с.

3. Кравчинська Т. С. Етапи професіогенезу методистів районних методичних кабінетів у вимірі сучасного суспільства / Т. С. Кравчинська // Збірник наукових праць «Педагогічні науки». – Херсон, 2016. – Вип. 70. Том 2. С. 66–69.

4. Кравчинська Т. С. Критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у вимірі сучасного суспільства / Т. С. Кравчинська // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / [редкол. Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – К., 2016. Вип. 1 (12). С. 138–144.

5. Кравчинська Т. С. Показники та рівні професійного розвитку методистів районних (міських) методичних кабінетів (центрів) у вимірі сучасного суспільства [Електронний ресурс] / Т. С. Кравчинська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць. – Випуск 29 (39). – 2017. – С. 11–14. – Режим доступу : <http://www.pedtvor.npu.edu.ua/index.php/arkhiv-vipuskiv#випуск-№29-39-2017-р> (дата звернення 01.05.2018 р.).

6. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога : Учеб. Пособие / Е. И. Рогов. – М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2002. – Кн. 2 : Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. – 480 с.

7. Сидоренко В. В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : дис. докт. пед. наук : 13.00.04 / Сидоренко Вікторія Вікторівна – Київ, 2013. – 486 с.

8. Скрипник М. І. Дослідження проблем професіоналізму науково-педагогічних працівників у андрагогії / М. І. Скрипник // Проблеми освіти, 2015. – № 83. – Частина II. – С. 194–199.

9. Сорочан Т. Професійна діяльність андрагогів : сучасний погляд / Т. Сорочан // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – №4. – С. 27–32.

10. Уруський В. І. Педагогічна діагностика : методичні рекомендації / укл. В. І. Уруський. – Тернопіль, 2012. – 129 с.

11. Цільмак О. М. Визначення поняття «професіогенез» / О. М. Цільмак // Професійне становлення особистості : матеріали П'ятої всеукр. наук.-практ. конф., (Одеса, 15 лютого 2013 р.). – 2013. – С. 57–60.

References:

1. Bondarchuk O. I. (2017) Kompleks psikhodiahnostychnykh metodyk doslidzhennya profesionalizmu pedahohichnykh pratsivnykiv / Avtory-ukladachi: O. I. Bondarchuk, T. M. Havlitina, L. M. Smol's'ka, V. M. Vrons'ka. – Kyiv-Rivne. – 24 s. [in Ukrainian].

2. Bordovskaya N. V. (2000) Pedagogika. Uchebnik dlya vuzov / N. V. Bordovskaya, A. A. Rean – SPb : Izdatel'stvo «Piter». 304 s. [in Russian].

3. Kravchyns'ka T. S. (2016) Etapy profesiohenezu metodystiv rayonnykh metodychnykh kabinetiv u vymiri suchasnoho suspil'stva / T. S. Kravchyns'ka // Zbirnyk naukovykh prats' «Pedahohichni nauky». – Kherson. – Vyp. 70. Tom 2. S. 66–69. [in Ukrainian].

4. Kravchyns'ka T. S. (2016) Kryteriyi profesiynoho rozvytku metodystiv rayonnykh metodychnykh kabinetiv u vymiri suchasnoho suspil'stva / T. S. Kravchyns'ka // Osvita doroslykh: teoriya, dosvid, perspektyvy: zb. nauk. pr. / [redkol. L. B. Luk"yanova (holova) ta in.]; In-t ped. osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrayiny. – K., Vyp. 1 (12). S. 138–144. [in Ukrainian].

5. Kravchyns'ka T. S. (2017) Pokaznyky ta rivni profesiynoho rozvytku metodystiv rayonnykh (mis'kykh) metodychnykh kabinetiv (tsentriv) u vymiri suchasnoho suspil'stva [Elektronnyy resurs] / T. S. Kravchyns'ka // Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 16. Tvorchya osobystist' uchytelya: problemy teorii i praktyky: zbirnyk naukovykh prats'. – Vypusk 29 (39). – S. 11–14. – Rezhym dostupu : <http://www.pedtvor.npu.edu.ua/index.php/arkhiv-vipuskiv#vypusk-№29-39-2017-r> (data zvernennya 01.05.2018 r.). [in Ukrainian].

6. Rogov Ye. I. (2002) Nastol'naya kniga prakticheskogo psikhologa : Ucheb. Posobiye / Ye. I. Rogov. – M. : Izd-vo VLADOS-PRESS. – Kn. 2 : Rabota psikhologa so vzroslymi. Korrektsionnyye priyemy i uprazhneniya. – 480 s. [in Russian].

7. Sydorenko V. V. (2013) Teoretychni i metodychni zasady rozvytku pedahohichnoyi maysternosti vchytelya ukrayins'koyi movy i literatury v systemi pislyadyplomnoyi osvity : dys. dokt. ped. nauk : 13.00.04 / Sydorenko Viktoriya Viktorivna – Kyyiv. – 486 s. [in Ukrainian].

8. Skrypnyk M. I. (2015) Doslidzhennya problem profesionalizmu naukovopedahohichnykh pratsivnykiv u andrahohitsi / M. I. Skrypnyk // Problemy osvity. – № 83. – Chastyna II. – S. 194–199. [in Ukrainian].

9. Sorochan T. (2008) Profesiyna diyal'nist' andrahohiv : suchasnyy pohlyad / T. Sorochan // Dyrektor shkoly, litseyu, himnaziyi. – №4. – S. 27–32. [in Ukrainian].

10. Urus'kyi V. I. (2012) Pedahohichna diahnostyka : metodychni rekomendatsiyi / ukl. V. I. Urus'kyi. – Ternopil'. – 129 s. [in Ukrainian].

11. Tsil'mak O. M. (2013) Vyznachennya ponyattya «profesiohenez» / O. M. Tsil'mak // Profesiyne stanovlennya osobystosti : materialy P'yatoyi vseukr. nauk.-prakt. konf., Odesa. – S. 57–60. [in Ukrainian].

Кравчинская Т. С. Психодиагностическое исследование профессионального развития методических работников районных (городских) методических кабинетов (центров).

В статье раскрыта методическая база психодиагностического исследования показателей профессионального развития методических работников районных (городских) методических кабинетов (центров). В ходе проведенного исследования были обоснованы показатели и уровни профессионального развития методических работников районных (городских) методических кабинетов (центров) в процессе профессиогенеза в соответствии с критериями их профессионального развития – когнитивного, праксеологического, мотивационного, которые на наш взгляд наиболее полно раскрывают сущность профессионального развития методических работников в условиях непрерывного последипломного образования. Подано методическую базу исследования, методики измерения которых полностью раскрывают критерии и показатели профессионального развития методических работников районных (городских) методических кабинетов (центров) в измерении современного общества.

Ключевые слова: *методические работники, профессиональное развитие, психодиагностические методики, последипломное образование.*

Kravchinska T. S. Psychodiagnostic research of professional development of methodological employees of district (local) methodical offices (centers)

The methodical basis of psychodiagnostic research of indicators of professional development of methodical employees of district (city) methodical offices (centers) is disclosed in the article. During the research, the indicators and

levels of professional development of methodical employees of district (city) methodical offices (centers) in the process of professiogenesis were substantiated in accordance with the criteria of their professional development – cognitive, praxeological and motivational, which in our opinion, most fully reveal the essence of the professional development of methodologists in conditions of continuous postgraduate education. The methodical basis of the research, methods of measurement of which reveal completely the criteria and indicators of professional development of methodical employees of district (city) methodical offices (centers) in the dimension of modern society are given.

Key words: *methodical employees, professional development, psychodiagnostic techniques, postgraduate education.*